

דף יח

'מכלל דתרווייהו סבירא להו דחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה, מנהני מילי...'. על פירוט שיטות הראשונים במלאכת חול המועד, אם אסורה מהתורה או מדרבנן – ע' במצוין במועד קטן יא.

רבי עקיבא אומר אינו צריך, הרי הוא אומר אלה מועדי ה'... במה הכתוב מדבר... הא אין הכתוב מדבר אלא בחולו של מועד'. לכך ממשיך הכתוב... ומלבד כל נדריכם ומלבד כל נדבתיכם אשר תתנו לה' – והלא ביום טוב אין נדרים ונדבות של עולות קרבים, אלא ודאי בחול המועד הכתוב מדבר (עפ"י אור החיים אמור כג, לו).

ע' עוד במנחת חינוך (רצט, ח) שביאר על פי זה שאף הנסכים [המוזכרים בכתוב הזה] הבאים שלא עם הזבח, אינם באים ביום טוב אלא בחולו של מועד, ודלא כמשנה-למלך. עוד בבאור דרשת רבי עקיבא, ע' מרומי שדה.

והאיתמר מעשה ומת אלכסא בלוד ונכנסו כל ישראל לסופדו ולא הניחם רבי טרפון... לא קשיא כאן ביום טוב שחל להיות אחר השבת כאן ביום טוב שחל להיות בשבת'. צריך באור מה עלה על דעת המקשה והלא מבואר במשנה שרק ביום ראשון התיירו בהספד כדי להוציא מלב הצדוקים, משא"כ בשאר הימים. ויש לומר שהמקשה סבר שודאי מעשה זה אירע באחד בשבת ולא ביום אחר, כי רק אז הוא 'יום טוב', משא"כ בשאר הימים הלא כבר הוקרבו הקרבנות ביום טוב ואין חילוק בין היום שלאחר העצרת לכל שבעת הימים (עפ"י משנה למלך כלי המקדש ו, י).

ופירש שם שגם בתירוץ הגמרא נשארנו בהנחה זו שאין חילוק בין יום שלאחר עצרת לימים שלא"כ, ורבי טרפון שלא הניחם להספיד משום אסרו חג ולא משום יום טוב, אבל יש חולקים וסוברים שבשאר ימים טובים אין איסור הספד באסרו-חג ורק כאן אסר משום יום טוב, וכמו שיבואר בסמוך. ולדבריהם יש לומר שבנידון זה עצמו נחלקו המקשה והמתריץ, האם יום טוב שונה משאר שבעת הימים כשהלה עצרת באחד מימות השבוע.

ועוד יש לתרץ שהמקשה דייק מלשון 'מפני שיום טוב של עצרת היה' שודאי הכוונה ליום שקרבו בו כל קרבנות הרגל, שחל עצרת בשבת, והרי יום ראשון הוא כיום טוב שאז הקריבו כל ישראל עולת ראייה ושלמי חגיגה, אבל יום אחר לא היה קורוהו 'יום טוב של עצרת'.

'ונכנסו כל ישראל לסופדו ולא הניחם רבי טרפון... מפני שיום טוב היה'. מפשטות הדברים נראה שיום טוב בלבד הוא שאסור בהפסד ובתענית, משום שכמה אנשים שאינם יכולים להקריב קרבנותיהם בחג מקריבים בו ביום, אבל שאר ימי 'אסרו-חג' של המועדים שאינם ימי תשלומין, מותרים בהספד ובתענית.

(כן כתב בשפת-אמת. וכן יש ללמוד לכאורה מדברי השלחן-ערוך תצד, ב וכפי שהבין בדבריו המשנה-למלך כלי המקדש ו, י. וכן משמע בפשטות מהמג"א שם.)

וכבר נמצא מבואר כן בדברי התור"ד כאן (והובא בשמו בשבלי הלקט, וכן הביא במחזיק ברכה או"ח תצד). והוכיח מכאן שאף בזמן הזה יום טוב אסור בהספד, שהרי רבי טרפון לאחר החורבן היה [ואמנם מכמה מקומות משמע שהיה חי בזמן הבית, אך אז היה צעיר לימים, ובזמן שהורה הוראה ודאי היה זה לאחר החורבן. ע"ע פירוש המשנה לרמב"ם סוף נגעים, ובהרחבה בספר מגדים חדשים ברכות ה:].

ואם תאמר מדוע נאסר יום אחד בלבד בהספד והלא יש לעצרת תשלומין כל שבעה – יש לומר שעיקר הקרבנות ביום זה היתה

שהרי טרודים לחזור לבתיהם (עפ"י הרי"ד, ע"ש). ועוד יש חשיבות מיוחדת ליום זה, שבו ניתנה תורה לישראל. ע' במובא לעיל יז:).

ואולם יש אומרים שלפי מה שפרשו במסקנא שמעשה זה ארע כשחל עצרת באחד מימי השבוע, מה שאסר רבי טרפון להספיד, לא משום שהוא יום טבוח [והלא כל שבעה ימים שלאחר עצרת הם ימי טבוח], אלא משום אסרו-חג, שהוא 'בן המועד' (כלשון הירושלמי). ולפי זה הוא הדין בשאר מועדים אסור להספיד ולהתענות ביום שלאחר יום טוב. ואמנם מבואר מדברי התוס' (בראש השנה יט) שהלכה זו עיקרה ממנהג ולא מעיקר הדין, אך אין מן הנמנע שבימי רבי טרפון כבר פשט מנהג זה, ולכך לא הניחם להספיד (כן צדד המשנה-למלך כלי המקדש וי. וכן נראה מדברי הבית-יוסף והגר"א בס' תצד, כפי שכתב המשנ"ב שם בדעתם).

(ע"ב) 'נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולתרומה, ולקודש - מטבילין'. מבואר שטבילת הידים (במי גשמים ארבעים סאה, או בנהר או בים) מעולה מן הנטילה, שלכן בקודש עשו מעלה שלא תועיל נטילה אלא טבילה. וכבר נשאל המהרי"ל (שו"ת מהרי"ל קנד) על הבא לאכול פת ויש לפניו נהר וכלי, מה עדיף, ליטול ידיו בכלי או לטובל בנהר, וכתב על פי משנתנו שהטבילה עדיפה.

א. שאר הפוסקים לא הביאו דין זה, אלא שנחלקו על נוסח הברכה כשמטביל ידיו, אם 'על נטילת ידים' או 'טבילת / שטיפת ידים' (ע' או"ח סוס"י קנט).

ב. מדברי מהרי"ל שמענו חידוש, שאף על פי שבחולין לא נאמר שום חילוק לדינא בין טבילה לנטילה, יש מעלה בטבילה בחולין הואיל והיא קיימת בקודש, ואעפ"י שבעצם כולנו טמאים. ונראה שמדת חסידות היא, וכע"ז משמע בספר ראשית חכמה (שער הקדושה) שמדת פרישות וחסידות לאכול אף עתה בטהרה. וע"ע במובא בחולין לד מתשובת ר"ח ויטאל ועוד.

'טבל לחולין הוחזק לחולין אסור למעשר. טבל למעשר הוחזק למעשר אסור בתרומה'. פירוש, סתם טבילה בכוונה לאכול הרי זו החזקה לחולין כי בלאו הכי למה הוא טובל, מה שאין כן למעשר ולתרומה צריך שיחשוב בטבילתו שהוא טובל בשבילם, ורק בזה הוחזק להם (מרומי שדה).

בדבריו אלו יש לישב דקדוק הלשון, שלפי סוגית הגמרא משמע ש'הוחזק' פירושו נתכוין, ואם כן היה לו לומר 'הוחזק' - לכך מפרש שכונת המשנה לומר שטבילה בשביל אכילה היא החזקתו לחולין, וטבילה עבור מעשר היא החזקתו למעשר. ובאמת שלחולין אין צריך כוונת טבילה כלל כמבואר להלן בפירות שנפלו לתוך המים ונטלן, אלא עיקר רבותא משום הסיפא, שטבילה לשם אכילה אינה מועלת אלא לחולין בלבד, ולמעשר אין די בטבילה לאכילה גרידא אלא רק בטבילה לשם אכילת מעשר מועילה למעשר.

ונראה לכאורה שגם מי שאינו יודע כלל מענין טומאה וטהרה אלא שיודע שאסור לו לאכול מעשר ותרומה ללא נטילה, ונטל בשביל שיוכל לאכלם - עלתה לו נטילה, שאין צריך כוונה לשם 'טהרה' דוקא אלא לשם מעשר ותרומה. ויש לעיין כשנטל בשביל פירות מסוימים ולא ידע שהם פירות תרומה, אם עלתה לו נטילה בשבילם.

'עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר אלא באכילה דמעשר אבל בנגיעה דמעשר... לא פליגי'. טעם החילוק בין אכילה לנגיעה, מפני שאין במעשר דרגת שלישי-לטומאה כשם שיש בתרומה [וכדין טבול-יום, שאוכל במעשר ואינו אוכל בתרומה עד שיעריב שמשו. יבמות עד:] אלא שעשו חכמים מעלה במעשר שלא לאכלו בטומאה של דבריהם, אבל אין השני עושה בו שלישי - הלכך מותר לגעת בו (עפ"י רמב"ן חולין לג).

איסור אכילת מעשר ללא נטילה אינו משום טומאת הגוף, שאם כן היה אסור לאכול גם אם לא הוכשר המאכל לקבל טומאה,

וגם אם אינו נוגע בידיו, ואין הדין כן (כמבואר להלן ובחולין לג) – אלא כשם שגזרו נטילת ידים בחולין בפת, כך גזרו במעשר אף בפרי או בבשר הנקח בכסף מעשר. עפ"י חזו"א. ועע"ש (כה, א-ב) שאפשר שלפי האמת אין צריך נטילה במעשר אלא בפת. וכן צדדו כמה מהאחרונים בדעת הרמב"ם.

כל הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח' – חילוקי דינים ושיטות, ע' במובא בחולין קו.

*

טבל ולא הוחזק – כאילו לא טבל'

דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות – גזירות הכתוב הן ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו, והרי הן מכלל החוקים. וכן הטבילה מן הטומאות בכלל החוקים היא, שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא. והדבר תלוי בכוונת הלב, ולפיכך אמרו חכמים: **טבל ולא הוחזק – כאילו לא טבל.**

ואף על פי כן רמז יש בדבר: כשם שהמכוין לבו לטהר, כיון שטבל – טהור ואע"פ שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשיות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות, והביא נפשו במי הדעת – טהור. הרי הוא אומר: וזרתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם. השם ברחמי הרבים מכן חטא עון ואשמה יטהרנו, אמין' (רמב"ם סוף הלכות מקואות).

– הטובל במקוה מדי יום ביומו ועושה זאת כמצות אנשים מלומדה, ללא כוונה לטהר את הנפש ולהתחזק לעבודת הבורא – כאילו לא טבל (בשם רבי אברהם מטריסק – מובא ביבאורי החסידות על הש"ס).

דף יט

'גל שנתלש ובו ארבעים סאה, ונפל על האדם ועל הכלים טהורין'. הרמב"ם (מקואות ט, יז) מפרש בגל שנתלש מן הים. ורבנו תם חולק ומפרש בגל שנתלש מן המעיין דוקא וועל פי זה הוכיח שלטבילת אדם צריך ארבעים סאה גם במעיין. ואין כן דעת הרמב"ם והראב"ד ועוד], אבל גל של ים אינו מטהר שהרי אין המקוה מטהר בזוחלין אלא באשבורן, וגל שנתלש הרי הוא כזוחלין (ע"ע בתוס' כאן ובשו"ת הרשב"א ח"ד שיה ובתורת הבית ריש הל' מקואות).

[ואולם לדעת הרמב"ם הים מטהר בזוחלין, שלא כמקוה, ולכך כשר לטבול בגל שנתלש מן הים, מלבד כשהוא באויר אין לטבול בו משום גזרה שלא יטעו ויבואו לטבול בזוחלין (כן פירש הכסף-משנה מקואות ט, יח). ויש מפרשים לפי שהגל כשנתלש מן הים פקע ממנו דינו הקודם, והרי הוא כשאר מקוה שאינו מטהר בזוחלין מדין תורה, וכל שכן באויר. (ורבנו תם חולק וסובר שנשאר בו דין 'מעין' לגל הנתלש, ולכך הוכיח מכאן שצריך ארבעים סאה במעיין לטבילת אדם. עפ"י בחדושי הגר"ח הלוי מקואות ט, ט. וע"ע בספר האשכול מקואות נ; לב אריה חולין לא)].